

Türkiye’de Belediyelerin Kentsel Hizmet Sunumu ve Yapabilirlikler Ekseninde Kadın Dostu Kent İdeali

İlkin Tuğçe BİTER*

Öz: Bu makale, kadınların içinde yaşadıkları kentlerdeki görünürlükleri ve kent yaşamına katılımları ile yerel yönetimler özelinde belediyelerin sunduğu kamusal hizmetler arasındaki ilişkiyi toplumsal cinsiyet eşitliği perspektifinden değerlendirmeyi amaçlamaktadır. Belediyeler tarafından yerel düzeyde üretilen politikalar, bir taraftan kent sakinlerinin yapabilirlik seviyesini artırarak gündelik yaşamlarını kolaylaştırmakta; diğer taraftan yetersiz hizmet sunumu nedeniyle mevcut eşitsizlikleri derinleştirmektedir. Bu kapsamda, kadınların kentteki yapabilirliklerinin artırılmasına dair belediyelerin benimsediği politika vizyonu ve kent hizmetleri sunumu hem toplumsal cinsiyet eşitliğinin hem de kentsel adaletin sağlanması açısından son derece önemlidir. Herkese eşit mesafede gerçekleştirilen hizmet anlayışı yerine kadınların cinsiyet temelli gereksinimlerine ve önceliklerine yer verilmesi, soyut eşitliğin ötesine geçme imkânı yaratabilmektedir. Dolayısıyla belediyeler, toplumsal cinsiyet rollerinin gerektirdiği sorumluluklar neticesinde yapabilirlik düzeyi düşük olan kadınların kentteki yaşam kalitesinin artırılması için çeşitli güçlendirme politikalarıyla kentsel hak ve hizmetlere erişim ve kullanım kapasitelerinin desteklenmesinde sorumlu görülen temel aktör olarak öne çıkmaktadır. Bu çerçevede makale, kadın ve kent ilişkisini belediyelerin yerel hizmet anlayışındaki farklılıkları dikkate alarak İzmir, Mersin, Konya ve Kayseri Büyükşehir Belediyeleri üzerinden analiz etmektedir. Dört büyükşehir belediyesinin 2019-2022 yıllarını kapsayan faaliyet raporları ve stratejik planları, Atlas.ti nitel analiz veri

---

* Hacettepe Üniversitesi, Siyaset Bilimi Doktora Öğrencisi, Ankara, Türkiye, ilkintugcebiter@gmail.com, ORCID: 0000-0003-0928-1526.

Makale Geliş Tarihi: 29.08.2024
Makale Kabul Tarihi: 05.01.2024

programı aracılığıyla incelenmiştir. Stratejik plan ve faaliyet raporları, kadınların kentteki farklılaşan öncelikleri, talepleri ve deneyimleri dikkate alınarak toplumsal cinsiyetin ana akımlaştırılmasının ne düzeyde hayata geçirildiğini yansıtmaya açısından son derece önemlidir. Ayrıca makalede, İzmir, Mersin, Konya ve Kayseri'nin dahil olduğu ve TÜBİTAK 1003 proje desteğiyle yürütülen 218K355 numaralı “Sürdürülebilir Kent Politikaları: Yaşam Kalitesi Açısından Türkiye’de Kent-Bölgeler” başlıklı çalışmada elde edilen verilerden faydalanılmıştır. Bu şekilde belediyelerin ortak yaşam çevresine yönelik politikalarının kent hakkından mahrum bırakılan ve kamusal kentsel mekânlardan dışlanan kadınların kentte varolma mücadelesine ne ölçüde katkı sunduğunun ya da sunmadığının anlaşılması hedeflenmektedir.

Anahtar Kelimeler: Kadın Dostu Kent, Yerel Yönetimler, Yapabilirlik, Kent Hakkı, Toplumsal Cinsiyet.

The Provision of Urban Services by Municipalities in Turkey And The Ideal of a Women-Friendly City in the Axis of Capabilities

Abstract: *This article aims to evaluate the relationship between women’s visibility and participation in urban life in the cities they live in and the public services provided by municipalities, specifically local governments, from a gender equality perspective. Policies produced at the local level by municipalities, on the one hand, facilitate the daily lives of city residents by increasing their capability level; on the other hand, they deepen existing inequalities due to inadequate service provision. In this context, the policy vision adopted by municipalities regarding the increase of women’s capability in the city and the provision of urban services are extremely important in terms of both gender equality and urban justice. Instead of a service approach that is provided at an equal distance to everyone, addressing women’s gender-based needs and priorities can create the opportunity to go beyond abstract equality. Therefore, municipalities stand out as the main actors responsible for supporting the access to and usage capacities of women with low capability levels in the city and urban rights and services through various empowerment policies in order to increase the quality of life in the city due to the responsibilities required by gender roles. In this context, the article analyzes the relationship between women and the city through İzmir, Mersin, Konya and Kayseri Metropolitan Municipalities, taking into account the differences in the local service approach of the municipalities. The activity reports and strategic plans of four metropolitan municipalities covering the years 2019-2022 were examined through the Atlas.ti qualitative analysis data program. Strategic plans and activity reports are extremely important in terms of reflecting the level to which gender mainstreaming is implemented, considering the differing priorities, demands and experiences of women in*

the city. In addition, the article uses the data obtained from the study titled “Sustainable Urban Policies: Cities-Regions in Turkey in Terms of Quality of Life” numbered 218K355, which included İzmir, Mersin, Konya and Kayseri and was carried out with the support of TÜBİTAK 1003 project. In this way, it is aimed to understand to what extent the policies of the municipalities regarding the common living environment contribute or do not contribute to the struggle of women who are deprived of their right to the city and excluded from public urban spaces to exist in the city.

Key Words: *Women-Friendly City, Local Governments, Capability, Right to The City, Gender.*

Giriş

Toplumsal yaşamın şekillenmesinde önemli bir rol oynayan kentler, içinde yaşayan farklı özellikteki pek çok insana etkileşimde bulunabilecekleri, kendilerini ifade edebilecekleri, dayanışma veya direniş organize edilebilecekleri aidiyet, kimlik, sosyalleşme ve rekreasyon alanları sunmaktadır. Sharon Zukin’e göre kent kültürünün oluşumunda son derece önemli bir rol oynayan kamusal mekânlar, kentin ruhuna açılan pencereleri ifade etmektedir (Zukin,1995: 259). Parklar, meydanlar, sokaklar gibi kamusal mekânlar, buluşma ve toplumsal görünürlük alanları olarak kentin kavramsallaştırılmasına imkân tanımaktadır. Ayrıca farkındalık yaratma, toplumsal veya kültürel uygulamaları değiştirme, mevcut politikalara meydan okuma veya hak ihlallerini protesto etme amacıyla düzenlenen politik eylemler, kamusal mekânda gerçekleşmektedir.

Öte yandan, kentsel yaşamın özü olan farklılıkların deneyimlendiği kamusal mekânlar, kent hakkı doğrutusunda bütün kentlilerin eşit düzeyde erişimine ve kullanımına açık kabul edilse de, bu varsayım soyut bir düşünceden öteye gidememektedir. Kamusal mekânda kimlerin, ne zaman, nasıl ve ne şekilde yer alacağı çeşitli düzenlemelerle belirlenmektedir. Örneğin, kamusal mekânlara erişim, kamu düzeninin ve yaşam kalitesinin korunması amacıyla yasal düzenlemeler aracılığıyla kısıtlanabilmektedir. Don Mitchell (2003), ABD genelindeki birçok kentte evsizlerin halka açık yerlerde uyumasını veya parklarda bulunmasını yasaklayan düzenlemeleri, son derece daraltılmış bir kamusal alana yol açması ve kent hakkını zedelemesi gibi nedenlerle eleştirmektedir

(Mitchell,2003: 162). Söz konusu yasaklar, evsizleri kamusal mekânlardan uzaklaştırmakla birlikte kentte yaşama ve kenti sahiplenme hakkında mahrum bırakmaktadır. Bu bağlamda Mitchell, kentte sosyal adalet ve kent hakkı için mücadelenin, burjuvazinin korkuları üzerine değil, en yoksul ve en dışlanmış sakinlerin ihtiyaçları üzerine inşa edilen farklı türde bir düzen kurmayı amaçlaması gerektiğine dikkat çekmektedir (Mitchell,2003: 9).

Dezavantajlı grupların kentsel kamusal mekânlara erişiminin sınırlandırılması, yasal düzenlemelerin yanı sıra kentsel tasarım yoluyla da gerçekleşmektedir. Özellikle oturmayı veya uyumayı engelleyen eğimli banklar, dikenli teller, geceleri çalıştırılan sulama sistemleri vb. dışlayıcı mimari pratikler, yoksullar ve evsizler gibi hedeflediği kişileri kentin sakinlerinden ziyade kent güvenliğine yönelik potansiyel tehditler olarak görmektedir (Özmağas ve Yıldırım,2020: 782). Başka bir deyişle, dışlayıcı pratikler ile kimlerin kentsel kamusal mekânların parçası sayılıp kimlerin sayılmayacağı belirlenmektedir. Kamusal mekânların belirli grupları disipline edecek ya da uzaklaştıracak şekilde yapılandırılması, bu mekânların hasmane hale gelmesine neden olmaktadır (Petty,2016: 72). Dolayısıyla kentsel kamusal mekânlar, yalnızca sosyal etkileşim, ifade özgürlüğü, rekreasyon alanlarını değil, soyut ‘herkes’ tanımına dahil olanlar ile olmayanlar arasındaki mücadelenin zeminini oluşturmaktadır. Yanı sıra, dışlayıcı kentsel tasarım pratikleri, mekânları açıkça yasaklamak yerine belirli davranışları teşvik etmektedir. Örneğin eğimli bir bankta uyumak, bir evsiz için yasak değilse de konforlu olmadığı aşıkardır. Sosyo-ekonomik faktörlerin yanı sıra toplumsal cinsiyet de kentsel kamusal mekân erişimini sınırlandıran önemli bir dezavantajdır. Bank örneğine benzer şekilde, kentsel kamusal bir mekân olan kahvehanelere giriş, kadınlar için yasak olmamakla birlikte son derece rahatsız edici bir deneyimdir. Buradaki engelin, yasal düzenlemeler ya da dışlayıcı bir mimari pratikten ziyade patriyarkal iktidar ilişkileri olduğunu söylemek mümkündür.

Mekân ve toplumsal cinsiyet arasındaki karşılıklı ilişkinin kadınlar açısından yarattığı eşitsiz sonuçlar, yalnızca özel alanla ilişkilendirilen evin sembolik anlamında ve maddi yapısında görünür hale gelmemekte; aynı zamanda kamusal alandaki kentsel mekân deneyimlerine de yansımaktadır. Doğal olarak özel alanda konumlandırılan kadınların, erkeklerle özdeşleştirilen kentsel mekânlardaki mevcudiyeti toplum düzenini bozan bir anomali olarak görülerek

çeşitli düzenlemelerle sınırlandırılmaktadır. Bu bağlamda, kadınların kamusal yaşama erişimleri ve kente katılımları erkeklerden farklı olarak patriyarka tarafından şekillendirilen bir dizi fiziksel, ekonomik, toplumsal, sembolik engelle gerçekleşmektedir. Nitekim kamusal alanda cinsiyetlendirilmiş bir mekân olarak kent, geleneksel toplumsal cinsiyet rollerini destekleyip kolaylaştırmak üzere ve erkeklerin deneyimlerini norm kabul ederek düzenlenmektedir. Yönetiminden tasarımına kadar eril iktidar ve imtiyazla şekillenen kentlerde, kadınların gereksinimleri dışlanmakla beraber kamusal mekân kullanımları ve hareketlilikleri büyük oranda sınırlandırılmaktadır. Feminist coğrafyacı Kim England’a göre, toplumsal cinsiyet ilişkileri ve rolleri mekânın somut görünümünde fosilleşmekte ve bundan dolayı yerleşim alanlarının, işyerlerinin, ulaşım ağlarının konumu ve genel olarak kentlerin kapsamlı planı, ataerkil kapitalist toplumun hangi türden faaliyetlerin nerede, ne zaman ve kim tarafından gerçekleştirileceğine ilişkin beklentilerini yansıtmaktadır (England,1991: 136). Başka bir deyişle kadınlar, cinsiyet rolleri gereği ‘yuvanın melekleri’ ve tam zamanlı ev hanımları olarak kurgulandıkları için kent mekânına ait görülmezken; kamusal alanda ücretli bir işte çalışan erkekler, kentin esas kullanıcıları olarak kabul edilmekte ve kent politikaları onların ihtiyaçları ve deneyimleri doğrultusunda şekillenmektedir. Cinsiyetlendirilmiş mekân analizi doğrultusunda, eril perspektifle inşa edilen kentlerde kadınların varlığının toplumsal cinsiyet normlarının ihlali olarak algılandığını ve böylelikle kadınlar açısından kamusal alanlarda daha az görünürlüğe, kentsel hak ve hizmetlere daha az erişime yol açtığını söylemek mümkündür. Toplumsal cinsiyet temelli kentsel eşitsizlik, aynı zamanda insan haklarının kentsel düzeyde karşılanmasını ifade eden ‘kentsel yaşam kalitesi’ üzerinde olumsuz bir etkiye neden olmaktadır (Tekeli,2010: 11). Bu noktada Amartya Sen (2004) ve Ingrid Robeyns (2005) tarafından geliştirilen yapabilirlik yaklaşımı (*capability approach*) kentsel yaşam kalitesi meselesine feminist açıdan yaklaşmak için elverişli bir çerçeve sunmaktadır. Yapabilirlik yaklaşımı, adil ve eşit fırsatlara sahip olmanın bireyin yaşam kalitesini ve iyi olma halini/dirliğini¹ (*well-being*) koruması ve

---

¹ Gülay Günlük Şenesen ve diğerleri tarafından hazırlanan “Kadınsız Kentler: Toplumsal Cinsiyet Açısından Belediyelerin Politikaları ve Bütçeleri” başlıklı

geliştirmesi için son derece önemli olduğunu savunmaktadır. Fiziksel, sosyal ve zihinsel durumlardan maddi kaynaklara erişime, çevresel güvenlikten temel ihtiyaçların karşılanmasına, bireyin kimliğini ifade edebilmesinden toplumsal yaşama katılımına kadar öznel, çevresel, sosyo-ekonomik ve politik pek çok farklı unsur bağımsız biçimde ya da etkileşimde bulunarak kişinin dirliğini oluşturmaktadır (Günlük Şenesen vd.,2017: 33). Bu çerçevede yapabilirlik yaklaşımı, bireyin dirliğinin ve yaşam kalitesinin, mevcut kaynakların yanı sıra bu kaynaklara erişimle ve bunların ne şekilde kullanabildiğiyle ilgili olduğunu ileri sürmektedir. Başka bir ifadeyle yapabilirlik, iyi olma halinin bireyin sahip olduğu potansiyeli ne ölçüde gerçekleştirip gerçekleştirmediğinin yanı sıra bunun için gerekli koşulların ve fırsatların sunulmasına da bağlı olduğunu ifade etmektedir. Toplumsal eşitliğin ve adaletin sağlanması için her bireyin insan onuruna yaraşır bir yaşamı hak ettiğini ve bu nedenle herkesin eşit fırsatlara sahip olması gerektiğini vurgulayan yapabilirlik, bireyin kuramsal olarak hak sahibi olmasının ötesinde bu hakların pratik olarak gündelik yaşamda kullanımı için kaynaklara erişebilirliğin önemine dikkat çekmektedir. Fakat kent düzeyinde kadınların istihdam, bedensel bütünlük, güvenlik, beslenme, barınma, sağlık, eğitim ve siyasal katılım açısından eşitsiz muamele görmesi insanlık onurunun cinsiyet temelinde ihlal edildiğine işaret etmektedir. Dolayısıyla, toplumsal cinsiyet kimliği nedeniyle yapabilirlik seviyesi düşük olan kadınların kentsel yaşam kalitesini etkileyen birçok alanda ihtiyaç duydukları kentsel hak ve hizmetlere erişim kapasitelerinin güçlendirilmesi gerekmektedir.

Bu noktada, kent sakinlerine en yakın yerel yönetim birimi olan belediyeler, kadınların yapabilirlik düzeyinin artırılmasında sorumlu aktörler olarak öne çıkmaktadır. Belediyeler, geliştirdikleri stratejilerin yanı sıra uyguladıkları politikalarla kadınların kent içerisindeki varolma mücadelesine destek vermekte ya da kadınlara yönelik olası hizmetleri fiziki altyapı gibi temel görevler yerine ikincil görev olarak tanımlayarak, kadınlar için hizmet ve politika perspektifini kırılğanlaştırmakta ve kadınların kentlerdeki görünmezliğini pekiştirmektedir. Yerel hizmet eksikliği ya da belli hizmet alanlarının toplumsal cinsiyet özgüllüklerini görmemesi nedeniyle kadınların yaşam kalitelerinin

---

çalışmada İngilizce “well-being” kelimesinin Türkçe karşılığı olarak “dirlik” kavramı kullanılmıştır (Şenesen vd.,2017).

olumsuz etkilenmesi, belediyelerin neden toplumsal cinsiyete duyarlı politika geliştirmeleri gerektiğine ışık tutmaktadır. Başka bir deyişle, kadın dostu bir kentin varlığı ancak toplumsal cinsiyete duyarlı yerel hizmet anlayışıyla mümkün olmaktadır. Bu bağlamda makale Mersin, İzmir, Konya ve Kayseri olmak üzere dört kenti içeren örneklem çerçevesinde büyükşehir belediyelerinin faaliyet raporları ve stratejik planları üzerinden kadın ve kent ilişkisinin analizine odaklanacaktır. Stratejik plan ve faaliyet raporları, kadınların kentteki farklılaşan öncelikleri, talepleri ve deneyimleri dikkate alınarak toplumsal cinsiyetin ana akımlaştırılmasının ne düzeyde hayata geçirildiğini yansıtmaları açısından son derece önemlidir. 2019-2022 yıllarını kapsayan toplamda 16 adet politika belgesi, nitel veri analiz programı Atlas.ti’ye aktarılarak belirlenen tematik kodlar çerçevesinde incelenecektir. Atlas.ti programı, herhangi bir veri setine yönelik tarama fonksiyonunun yeni temaları ve farklı kategorileri ortaya çıkararak teorik alt yapıyı desteklemesi ve kodlamalar arasında karşılaştırmalar neticesinde çalışmalarda güvenilirlik sağladığı için tercih edilmiştir (Çayır ve Sarıtaş,2007: 527). Ayrıca makalede, 2019-2023 yıllarında gerçekleşen ve TÜBİTAK 1003 proje desteğiyle yürütülen 218K355 numaralı “Sürdürülebilir Kent Politikaları: Yaşam Kalitesi Açısından Türkiye’de Kent-Bölgeler” başlıklı projede elde edilen verilerden faydalanılmıştır. İzmir, Mersin, Konya ve Kayseri’nin de dahil olduğu projede yapılan saha görüşmeleri doğrultusunda kadınların yaşam kalitesini olumsuz etkileyen sorun alanları ve yaşam kalitesini artıran kente özgü nitelikler analiz edilmiştir. Örneklem dahilindeki büyükşehir belediyeleri, büyüklükleri bakımından homojen bir grup oluştursa da farklı siyasi partilere bağlı bulunmaları², kadın ve kent ilişkisinin analizinde belediyeler özelinde kentleri karşılaştırma imkânı yaratmaktadır. Nitekim belediye yönetiminde etkili olan siyasi partiler, belediyelerin kadınlara hizmet götürme sürecindeki motivasyonunu belirlemektedir. Bu kapsamda kadınları yalnızca aile içinde konumlandırarak pratik ihtiyaçlarının karşılanmasını yeterli gören uygulamalar olduğu gibi istihdamda, karar alma mekanizmalarına katılımı pozitif ayrımcılığı benimseyen, sanat ve spor faaliyetleriyle sosyalleşmeyi destekleyen belediye uygulamaları da mevcuttur.

---

² Mersin ve İzmir Büyükşehir Belediyesi: Cumhuriyet Halk Partisi
Konya ve Kayseri Büyükşehir Belediyesi: Adalet ve Kalkınma Partisi

İlaveten, kentleri toplumsal cinsiyet perspektifiyle ele alan endeksler de makalenin örneklem seçiminde belirleyici olmuştur. Örneğin, Türkiye Ekonomi Politikaları Araştırma Vakfı (TEPAV) tarafından yayınlanan “81 İlde Türkiye’nin Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Karnesi” başlıklı rapor, *siyaset ve ekonomide temsil edilme* alt endeksiyle kentte kadınlar ve erkekler arasındaki eşitlik düzeyini karar alma süreçlerine katılımları bağlamında değerlendirmeyi, *üretim faaliyetlerine katılım* alt endeksiyle kentte kadınlar ve erkekler arasındaki eşitlik düzeyini, kadınların çalışma yaşamında yer alma, ekonomik yapı, üretim faaliyetlerine katılım ve çalışma hayatında fırsatlara erişim düzeyleri bağlamında değerlendirmeyi, *eğitime katılım* alt endeksiyle kentte kadınlar ve erkekler arasındaki eşitlik düzeyini, eğitime katılım durumları üzerinden değerlendirmeyi amaçlamaktadır (TEPAV,2020: 19-20). Bu kapsamda, toplumsal cinsiyet eşitliği alanında ortalama 0,471 iken İzmir 0,532 ve Mersin 0,510 skorla ortalamanın üzerinde yer alırken, Konya 0,442 ve Kayseri 0,439 skorla ortalamanın altında bir performans sergilemektedir (TEPAV,2020: 117-134). Yanı sıra, 2020 yılında İnsani Gelişme Vakfı (İNGEV) tarafından yayınlanan “Yerleşen İnsani Gelişme Endeksi”, Türkiye’deki 30 Büyükşehir Belediyesini *Yönetişim ve Saydamlık, Eşitsizliklerle Mücadele, Eğitim, Sağlıklı Yaşam, Sürdürülebilir Ekonomi, Sosyal Yaşam, Sürdürülebilir Çevre ve Enerji, Toplumsal Cinsiyet Eşitliği ile Ulaşım ve Erişilebilirlik* olmak üzere 9 ana kategoride incelemektedir (İNGEV,2020: 15-16). Toplumsal cinsiyet eşitliği kategorisinde ortalama 36,9 iken İzmir 74,7 ve Mersin 50,1 skorlarıyla ortalamanın üzerinde; Konya 12,6 ve Kayseri 17,2 skorlarıyla ortalamanın altında yer almaktadır (İNGEV,2020: 111-119). Her iki endeksin verileri dikkate alındığında, kentte toplumsal cinsiyet eşitliğinin gerçekleştirilmesi açısından yüksek skora sahip İzmir ve Mersin ile düşük skora sahip Konya ve Kayseri arasında karşılaştırma yapma imkânı doğmaktadır. Dolayısıyla makalede farklı siyasi partilere mensup ve toplumsal cinsiyete duyarlı politikalar konusunda farklı motivasyona sahip dört büyükşehir belediyesi, kadın dostu kent ideali çerçevesinde karşılaştırmalı olarak analiz edilecektir.

Yerel Düzeyde Toplumsal Cinsiyet Eşitliğinin Sağlanması

Yerel yönetimlerin güçlendirilmesi ve özerkliklerinin savunulması amacıyla hazırlanan ve Türkiye’nin de imzacısı olduğu Avrupa Yerel Yönetimler Özerlik

Şartı’na göre yerel yönetimlerin üç temel işlevi ‘kamu hizmetlerini yerel nüfusun çıkarları doğrultusunda yerine getirme’, ‘eşit ve gizli oyla seçilmiş üyeler tarafından yerel nüfusu temsil etme’ ve ‘vatandaşların doğrudan katılımına imkân sağlama’ olarak özetlenebilmektedir.³ Bu çerçevede belediyelerin, kamu hizmetlerini yerine getirirken kadınların çıkarlarını dikkate alma, kadınları temsil etme ve onların doğrudan katılımını sağlamaya yönelik sorumluluklarından bahsetmek mümkündür (Sumbas,2013: 35). İnsanlara en yakın yönetim birimi olarak belediyeler, kentsel yaşamdaki sorunları ve ihtiyaçları yerinde tespit etmenin yanı sıra, kamusal hizmetlerin tüm kent sakinleri için erişilebilir olmasında ve kent hakkının eşitlik temelinde gerçekleştirilmesinde kilit rol oynamaktadır. Fakat belediyelerin ‘herkese eşit kamu hizmeti’ anlayışına dayalı kent politikaları, özellikle dezavantajlı gruplar söz konusu olduğunda, hedefledikleri eşitlik yerine mevcut eşitsizlikleri derinleştirme riskiyle karşı karşıya kalmaktadır. Patriyarkal iktidarın egemen olduğu eril kentlerde kadınların somut olarak deneyimledikleri eşitsizliklerin ve dışlanmaların herkese eşit mesafe ve ayırım yapmama ilkesine dayalı kentsel hizmet politikası aracılığıyla çözülmesi mümkün değildir. Bu durum, belediyelerin toplumsal cinsiyete duyarlı politika vizyonu geliştirmelerini ve kadınlar için belirli hizmet düzenlemeleri yapmalarını zorunlu kılmaktadır. Öyle ki, kent hakkının fiilen eşit kullanımı açısından kadınların maruz kaldığı cinsiyet temelli eşitsizliklerin yanı sıra gereksinim ve çıkarlarının farklılaşabileceğini göz önünde bulundurmamak gerekmektedir.

Genel bir kadın çıkarından ziyade kadınların bazı ortak çıkarlara sahip olabileceğini ifade eden Maxine Molyneux (1985), bunları ‘toplumsal cinsiyet çıkarları’ olarak adlandırmaktadır. Benzer şekilde Caroline Moser, kadın çıkarı kavramının biyolojik benzerliklere dayalı olarak çıkarların uyumluluğunu varsaydığına ancak kadınların toplumdaki konumunun cinsiyetin yanı sıra sınıf ve etnik köken gibi farklı kriterlere bağlı olduğuna dikkat çekerek kadın çıkarları ile toplumsal cinsiyet çıkarları arasında önemli bir ayırım yapılması gerektiğini vurgulamaktadır (Moser,1989: 1803). Bu bağlamda, toplumsal cinsiyet çıkarları stratejik ya da pratik olmakla birlikte her biri kadınların özneliği açısından farklı

---

³ European Charter of Local Self-Government: <https://rm.coe.int/168007a088>.

anlamlar içermektedir. Molyneux’a göre kadınların ikincil konumlarına karşı alternatif düzenlemelerin formüle edilmesiyle ilişkilendirilen stratejik çıkarlar, toplumsal cinsiyete dayalı iş bölümünün yanı sıra kurumsallaşmış ayrımcılık biçimlerinin ortadan kaldırılmasını hedeflemektedir. Pratik çıkarlar ise kadınların özgürleşmesi veya toplumsal cinsiyet eşitliği gibi stratejik bir hedef taşımazken, genellikle mevcut sorunlara ve algılanan ihtiyaçlara yönelik acil çözümlere işaret etmektedir (Molyneux,1985: 232-233). Dolayısıyla pratik çıkarlar, kısa vadede kadınların mevcut dezavantajlarını iyileştirmeye yönelikken stratejik çıkarlar, radikal bir perspektifle bu dezavantajları tamamen ortadan kaldırmayı hedeflemektedir. Örneğin, belediyenin kentsel bir hizmet olarak açtığı dikiş, nakış, örgü, ev ekonomisi, yemek pişirme, çocuk gelişimi vb. kurslar kadınların geleneksel cinsiyet rollerini daha kolay yerine getirebilmelerine, yani daha iyi bir ev hanımı olmalarına katkı sunmaktadır. Pratik çıkarlara uygun olarak kadınların mevcut konumunu iyileştirmeyi hedefleyen bu faaliyetlere karşı, söz konusu kurslar aracılığıyla elde edilen becerilerin ekonomik kazanca yönelik bir motivasyona dönüşmesi ya da kadınların bilinç düzeyinin yükseltilmesi ve özne olarak güçlenmesiyle ilgili eğitimlerin gerçekleştirilmesi stratejik çıkarlar çerçevesinde anlaşılabilir. Ayten Alkan’a göre pratik ve stratejik ihtiyaçlar arasındaki ayrım, yalnızca kadınların gereksinimlerini karşılamanın ne gibi bir değişim yaratacağını göstermekle kalmaz; aynı zamanda belediyelerin kadınları gözeten hizmet anlayışının ağırlıklı olarak nasıl bir perspektifle kurulacağını da belirlemektedir (Alkan,2006: 35). Bu çerçevede kent politikaları aracılığıyla belediyeler, bir taraftan mevcut eşitsizlikleri yeniden üretebilirken veya yeni eşitsizlikler yaratabilirken; diğer taraftan bu eşitsizlikleri giderebilmektedir.

Toplumsal eşitsizliklerin temelinde yatan en önemli nedenin ‘erişebilirlik’ olduğu dikkate alındığında, kentsel hizmetlerin kadınlar için ulaşılabilir hale getirilmesi kentte iyi olma halinin tesisi ve cinsiyet temelli ayrımcılığın giderilmesi açısından son derece önemlidir. Nitekim belediyelerin, toplumsal cinsiyete duyarlı kent politikaları tasarlamakla birlikte bu politikaların yansımaları olarak kent hizmetlerini erişilebilir kılarak kadınların ‘yapabilirliklerini’ geliştirmesi gerekmektedir. Bu bağlamda, mevcut politikaları bireylerin kapasiteleri üzerindeki etkisine göre değerlendiren yapabilirlik yaklaşımı, kentsel düzeyde toplumsal cinsiyet eşitsizliklerinin açığa çıkarılmasına ve giderilmesine

yönelik etkili bir perspektif sunmaktadır. Sen’e göre hem kişisel özellikler hem de sosyal ve çevresel farklılıklar, birçok ana akım refah teorisi tarafından kullanılan gelir, servet, birincil mallar vb. değişkenlere dayanarak kişinin gerçek refahını değerlendirmenin imkansızlığına işaret etmektedir. Öyle ki, eşit kaynaklara sahip iki farklı kişinin, bu kaynakları refaha dönüştürme konusundaki farklı yapabilirlikleri nedeniyle aynı dirlik seviyesinde olamayacağını söylemek mümkündür. Bu bağlamda, değerlendirmelerin ve politikaların bireylerin etkili bir şekilde ne yapabileceklerine ve ne olabileceklerine, yaşam kalitelerine ve hayatlarındaki engelleri ortadan kaldırarak değer verdikleri türden bir yaşam sürmeleri için gereken özgürlüğü elde etmelerine odaklanması gerekmektedir (Sen,2004: 33). Başka bir ifadeyle, bireylerin istediklerini yapması ve değer verdikleri türden hayatlar yaşaması, özgürlüklere ve fırsatlara (yapabilirliklere) sahip olmalarıyla ilişkilendirilmektedir. Örneğin Sen, eşitsizliğin özgül bir yönü olarak cinsiyet temelli ayrımcılığın kadınların yaşam kalitesinde yarattığı dezavantajları yapabilirlik bağlamında açıklamaktadır: Özellikle Asya ve Kuzey Afrika ülkelerinde kadınların genel ölüm oranlarının erkeklere kıyasla yüksek olmasını, toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin ve buna bağlı olarak yapabilirlik yoksunluğunun açıkça görülebilen bir yönü olarak değerlendirmektedir. Öyle ki, insan onuruna yaraşır asgari bir yaşam düzeyi için gerekli olan sağlık ve yeterli beslenme hakkı, kadınların çocukluk döneminden itibaren göreceli olarak ihmal edildiği için ölüm oranları yükselmektedir. Sen’e göre kapasite yoksunluğunun önlenmesi için kadınların sosyal ve ekonomik haklarının kamu politikaları aracılığıyla desteklenmesi gerekmektedir (Sen,1992: 587-588). Benzer şekilde Ingrid Robeyns (2003), yapabilirlik yaklaşımının cinsiyet eşitsizliği olarak adlandırılan temel ve kapsayıcı bir feminist kaygıyı ele almak için muazzam bir potansiyele sahip olduğuna dikkat çekmektedir. Bu kapsamda Robeyns, cinsiyet eşitsizliği analizi için yapabilirlik yaklaşımının üç güçlü yönünü tartışmaktadır: İlk avantaj, işlevselliklerin ve yapabilirliklerin bireylere ait özellikler olmasıdır. Refah analizlerinin genellikle hane içi eşitsizlikleri görmezden gelen örtük varsayımlarına karşı yapabilirlik yaklaşımı, tek başına bireyin hayatına odaklandığı için cinsiyet eşitsizliklerini açığa çıkarabilmektedir (Robeyns,2003: 65). Yapabilirlik yaklaşımının ikinci avantajı, refahın dağılımında gelir veya servet analizinin tek başına yakalayamayacağı karmaşıklıkları ve belirsizlikleri ortaya çıkarmasıdır. Bu durum, özellikle cinsiyet eşitsizliği araştırmaları için

önemlidir; çünkü gelir, kazanç ve iş sahipliğinin karşılaştırılması gibi yalnızca piyasa ekonomisine dayanan eşitsizlik karşılaştırmaları, bakım emeği, ev işi, aile içi şiddetten uzak olma veya destekleyici sosyal ağların mevcudiyeti gibi refahın bazı önemli yönlerini dışlamaktadır (Robeyns,2003: 66). Üçüncü olarak, yapabilirlik yaklaşımının ırk, yaş, etnik köken, cinsiyet, cinsellik ve coğrafi konum gibi farklılıkları dikkate alması, özellikle feminist araştırmalar için avantaj sağlamaktadır. Nitekim feminist akademisyenler, eşitlik ve refah analizlerinin erkeklerin ve kadınların deneyimlerini ele aldığı iddia etse de erkeklerin deneyimlerinin standardı oluşturduğuna ve cinsiyet eşitsizliklerinin gizli kaldığına dikkat çekmektedir.

Bu çerçevede yapabilirlik yaklaşımı, kent ve toplumsal cinsiyet ilişkisine uyarlandığında kadınların kentte yaşayan herkesin kentsel kaynaklara ve hizmetlere eşit erişimini ifade eden kent hakkına sahip olduklarını; ancak toplumsal cinsiyet kimliğine bağlı olarak bu hakkın sınırlandırıldığını söylemek mümkündür. Nitekim barınma, gıdaya ve suya erişim gibi temel ihtiyaçların yanı sıra temiz bir çevreye, eğitime, sağlık imkanlarına, istihdam alanlarına, müşterek kamusal mekânlara ve diğer kentsel hizmetlere eşit ve güvenli erişim hakkı, kadınların kentteki yaşam kalitesi üzerinde doğrudan etkilidir. Bu bağlamda, kadınların yaşam kalitesinin yükseltilmesi için belediyelerin kadınlara yönelik kent hizmetlerini etkin kılmasının yanı sıra çeşitli güçlendirme politikalarıyla kadınların bu hizmetlere erişebilme ve kullanabilme kapasitelerini, yani yapabilirliklerini, desteklemesi son derece önemlidir. Başka bir ifadeyle, kadın dostu ve sürdürülebilir bir kentsel gelişim için hem kadınların iyi olma halini etkileyen yapabilirliklerinin artırılması hem de yaşam kalitesini belirleyen kentsel haklara dair hizmetlerin toplumsal cinsiyete duyarlı şekilde yapılandırılması gerekmektedir. Bu çerçevede İzmir, Mersin, Konya ve Kayseri’de büyükşehir belediyelerinin kente dair politikaları ve hizmet sunumları doğrultusunda yerelde toplumsal cinsiyet eşitliğinin ne düzeyde gerçekleştirildiği analiz edilmektedir. Her politika belgesi, Atlas.ti nitel veri analiz programı aracılığıyla taranmakta ve dört ana tema çerçevesinde belirlenen anahtar kelimelerle kodlanmaktadır. Kodlanan bilgilerin sayısallaştırılmasıyla oluşturulan veri tablosu, kentler arasında karşılaştırma imkânı sunmaktadır. Temaların belirlenmesi sürecinde Birleşmiş Milletler Kadın ve Kız Çocuklarının İnsan Haklarının Korunması ve Geliştirilmesi Ortak Programı (BMOP) tarafından geliştirilen Kadın Dostu

Kentler Projesi çerçevesinde *kadınların sağlık, eğitim ve sosyal hizmetlere, istihdam olanaklarına, kapsamlı kentsel hizmetlere, şiddete maruz kaldıkları takdirde haklarını güvence altına alacak mekanizmalara erişimini ve yerel yönetimlerin planlama ve karar alma süreçlerine katılım sağlayarak erkeklerle birlikte kentsel yaşamın tüm alanlarında eşit bir biçimde yer almasını destekleyen kentler⁴* olarak ifade edilen kadın dostu kent tanımı dikkate alınmış ve Tablo 1’de gösterildiği gibi analize dahil edilmiştir:

Tablo 1. Atlas.ti Temalar

ANA TEMA	ANAHTAR KELİMELER
Ekonomik Güçlenme ve Çalışma Hayatı	İstihdam
	Kadın Kooperatifleri
	Üreten/Çiftçi/Girişimci Kadınlara Yönelik Destek Çalışmaları
Katılım	Kent Konseyi Kadın Meclisi
	Eşitlik Birimi
	Kadın Sivil Toplum Örgütleri
	Toplumsal Cinsiyetin Ana-akımlaştırılması
	Yerel Eşitlik Eylem Planı

⁴ Birleşmiş Milletler Kadın Dostu Kentler Projesi: <http://www.kadindostukentler.com/>.

Kentsel Hizmetler	Kreş/Gündüz Bakım Evi
	Sosyo-kültürel Faaliyetler
	Sosyal Yardımlar
	Güvenlik
	Aile Danışma Merkezi
	Eğitim
	Sağlık
Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele	Kadın Danışma Merkezi
	Sığınma evi
	Farkındalık Yaratma ve Bilinç Yükseltme

Araştırma Bulguları ve Analiz

Atlas. Ti nitel analiz programı aracılığıyla dört büyükşehir belediyesine ait 2019, 2020, 2021, 2022 faaliyet raporları ve 2020-2024 stratejik planları *Ekonomik Güçlenme ve Çalışma Hayatı*, *Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele*, *Katılım*, *Kentsel Hizmetler* ana temaları çerçevesinde Tablo 2’de karşılaştırmalı olarak analiz edilmektedir. *Ekonomik Güçlenme ve Çalışma Hayatı* teması, kentlerde yaşam kalitesinin iyileştirilmesi ve refah seviyesinin sürdürülebilir bir biçimde yükseltilmesi açısından yerel ekonomik kalkınma anlayışının önemli bir unsur olduğunu göz önünde bulundurmaktadır. Fakat kentsel kaynakların ve politikaların ağırlıklı olarak formel ekonomiye yönelik olması ve üretim faaliyetlerinin kamusal alanda gerçekleşmesi, özellikle toplumsal cinsiyet rolleri gereği bakım emeğinden sorumlu tutulan ve bu nedenle işgücü piyasasının dışında kalan ya da enformel sektörlerde istihdam edilen kadınların yerel kalkınma süreçlerinde gözardı edilmesine yol açmaktadır. Bu kapsamda,

kentlerde sürdürülebilir kalkınma ve ekonomik büyümenin toplumsal cinsiyet perspektifiyle gerçekleştirilmesi oldukça önemlidir. İkinci olarak *Şiddetle Mücadele* teması, kadına yönelik şiddetin fiziksel, cinsel, ekonomik, psikolojik olmak üzere her türlü zarar verici eylemi içermekle birlikte kadınların yaşam kaliteleri üzerindeki yıkıcı etkileriyle insan hakları ihlallerinin en yaygın biçimlerinden biri olduğuna dikkat çekmektedir. Bu kapsamda, şiddetle etkili bir mücadelenin gerçekleştirilmesi için belediyelerin toplumsal cinsiyet eşitliğine yönelik farkındalık yaratma ve bilin yükseltme faaliyetlerini içeren önleyici hizmetleri; sığınma evleri gibi koruyucu hizmetleri ve kadın danışma merkezleri aracılığıyla destekleyici hizmetleri bir arada sunması son derece önemlidir (Lorasdağı Koyuncu ve Sumbas,2015: 8). Üçüncü olarak *Kentsel Hizmetler* teması, belediyelerin kadınlara yönelik olarak tasarladığı üreme ve cinsel sağlık hizmetleri; okuma-yazma, el becerileri, hobi vb. kursların yanı sıra bilinç yükseltme ve farkındalık yaratmaya yönelik eğitim faaliyetleri; ayni ve nakdi yardımlar şeklindeki sosyal destek hizmetleri; kadınlar için düzenlenen sosyo-kültürel faaliyetler; hem özel alanda hem de kentsel kamusal alanda kadınların güvenliğinin sağlanmasına dair önlemler; bakım emeğinden sorumlu tutulan ve bu nedenle kente, sosyal hayata ve istihdama katılımı sınırlı olan kadınların yaşamlarını kolaylaştırmak adına erişilebilir ve uygun fiyatlı kreş/gündüz bakım evi hizmetleri; kadınların pratik gereksinimlerin karşılanması amacıyla kurulan aile destek merkezleri şeklindeki hizmetlerden oluşmaktadır. Dördüncü olarak *Katılım* teması, yapabilirliklerinin artırılması ve yaşam kalitelerinin iyileştirilmesinin yanı sıra demokratik ve katılımcı bir kent anlayışı için kadınların karar alma mekanizmalarına katılımlarının sağlanmasına, toplumsal cinsiyete duyarlı yerel eşitlik politikalarının oluşturulmasına ve bu politikaların belediyelerin planlama ve programlama süreçlerine dahil edilmesi gerektiğine dikkat çekmektedir. Dolayısıyla, dört ana tema üzerinden belediyelerin kent politikalarının kadınların iyi olma halini ve yapabilirliklerini ne şekilde etkilediği incelenmekte; böylelikle kent düzeyinde toplumsal cinsiyet eşitliğinin uygulanabilirliği ve kadın dostu kent imkânı tartışılmaktadır.

Tablo 2. Büyükşehir Belediyelerinin Ana Temalar Çerçevesinde Karşılaştırmalı Analizi

	İZMİR		KAYSERİ		KONYA		MERSİN		Toplam	
	Kodlama	Yüzde (%)	Kodlama	Yüzde (%)	Kodlama	Yüzde (%)	Kodlama	Yüzde (%)	Kodlama	Yüzde (%)
Ekonomik Güçlenme ve Çalışma Hayatı	4	1,37%	1	0,34%	4	1,37%	34	11,68%	43	14,78%
Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele	27	9,28%	0	0,00%	2	0,69%	28	9,62%	57	19,59%
Katılım	26	8,94%	0	0,00%	4	1,37%	16	5,50%	46	15,81%
Kentsel Hizmetler	60	20,62%	14	4,81%	15	5,16%	56	19,24%	145	49,83%
Toplam	117	40,21%	15	5,16%	25	8,59%	134	46,05%	291	100,00%

- **Ekonomik Güçlenme ve Çalışma Hayatı:**

Yapılan analize göre, belediyeler tarafından kadınlar için istihdam fırsatları yaratılması, kadınlara ekonomik ve sosyal fayda sağlayan kadın kooperatiflerinin desteklenmesi, kadın girişimciler için hibe desteği verilmesi gibi kent hizmetleri, ekonomi alanında kadınların yapabilirliklerinin artırılmasına katkı sunmasına rağmen politika belgelerinde en az kodlamanın *ekonomik güçlenme ve çalışma hayatı* alanında yapıldığı görülmektedir. Nitekim, TÜBİTAK Projesinde yapılan saha görüşmelerinde de istihdam ve yoksulluk meselesi, kadınların kentteki yaşam kalitesini olumsuz etkileyen en temel sorun alanı olarak dikkat çekmektedir. Örneğin İzmir’de yapılan saha görüşmelerinde, ekonomik ve sosyal sermaye yoksulluğunun kadınların kente katılımı veya kent hizmetlerinden yararlanmaları açısından önemli kırılma noktalarından biri olduğu vurgulanmıştır. Bu doğrultuda bir katılımcı, İzmir’de kadınların ekonomi alanında yapabilirliklerinin artırılması ile kadınların kente katılımı ve hak arama mücadelesi arasındaki bağlantıya dikkat çekerek, kadın yoksulluğunun

giderilmesi bakımından belediyelerin çok ciddi politikalar üretmesi gerektiğinin altını çizmiştir (Yayımlanmamış TÜBİTAK Projesi-218K335, 2023):

Yani siz kadınlara gidiyorsunuz diyorsunuz ki sizin şu haklarınız var, bunları kullanabilirsiniz, bunları kullanmak istiyorsanız şuralara başvurabilirsiniz...Ama bu kadınların büyük bir çoğunluğu zaten ekonomik olarak aslında bir güçleri olmaması sebebiyle hak arama mücadelesi için buralara ulaşamıyorlar... Yani haklarını bilen ama o imkanlara ulaşamayacak, yani bazen bir yere gidebilmek için cebinde yol parası dahi olmayan, bu yol parasını temin edebilecek bir yeri olmayan, kocası dışında kendisine herhangi bir şekilde para vermedikçe cebine para girmeyen kadınlar var...yerel yönetimler, kadınlara daha çabuk ulaşabileceği için, benim kanaatimce, yerel yönetimlerin bu konuda ciddi çalışmalar yapması gerekiyor.

Bu noktada, belediyelerin kent politikalarında kadınların yaşadığı ekonomik dezavantaja karşı etkili bir mücadele stratejisi oluşturamadıklarını söylemek mümkündür. Araştırma kapsamındaki diğer kentlere kıyasla daha fazla kodlamanın yapıldığı Mersin Büyükşehir Belediyesi, özellikle üretici kadınların satış yapabilmesine yönelik hizmete sunduğu pazar yerleri ile kadın istihdamının artırılmasını ve kadınların güçlendirilmesini hedeflemektedir. 8 Mart, 25 Kasım gibi özel günlerde kadınların satış yapabilmesi için stantlar açılması, birçok kentte gerçekleştirilen bir uygulama olmakla birlikte yalnızca o günle sınırlı kalmaktadır. Fakat Mersin’deki kadın üretici pazarının her hafta belirli yerlerde kurulması, kadınların ekonomik yönden desteklenmesindeki süreklilik açısından Mersin’i öne çıkarmaktadır. Öyle ki, Mersin’in Mezitli ilçesinde kadın istihdamını artırmak ve üretici kadınları desteklemek amacıyla gerçekleştirilen kadın üretici pazarı projesi, Çin’de düzenlenen Guangzhou Kentsel İnovasyon Ödüllerinde birinci olmuştur (Demirbaş,2021: 111). Öte yandan, kentlerin muhafazakâr yapısı ve talep eksikliği doğrultusunda Konya ve Kayseri Büyükşehir Belediyelerinin kadınları ekonomik yönden güçlendirme ve onlara istihdam olanağı yaratma gibi motivasyonlar taşımadığını söylemek mümkündür. Ekonomik kapasite yoksunluğu, kadınların kentte daha az görünür olmasına ve kentsel yaşam kalitelerinin düşmesine neden olacağı için belediyelerin özellikle bu konuda çalışmalar yapması gerekmektedir.

- **Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele**

Şiddetle mücadeleye dair önleyici, koruyucu ve destekleyici hizmetleri bir arada sunma, şiddete dair verileri toplama, toplumsal cinsiyet eşitliğine yönelik farkındalık etkinlikleri düzenlenme gibi kentsel hizmetler aracılığıyla belediyeler, hem kamusal hem de özel alanda kadınların şiddetten uzak bir yaşam sürmesi için benzersiz bir konuma sahiptir. Araştırma kapsamındaki İzmir Büyükşehir Belediyesi’ne ait iki adet kadın sığınma evi ve iki adet Kadın Danışma Merkezi; Mersin Büyükşehir Belediyesi’ne ait bir adet kadın sığınma evi ve iki adet Kadın Danışma Merkezi mevcutken, Konya ve Kayseri Büyükşehir Belediyelerinde kadın sığınma evi ve kadın danışma merkezi hizmeti verilmemektedir. Bu durumun kadına yönelik şiddetle mücadele konusundaki yansımaları, Atlas.ti analizinde de görüldüğü gibi, en fazla kodlamanın İzmir ve Mersin’de yapılmasına rağmen Konya ve Kayseri’de neredeyse hiç kodlamanın olmamasıdır. Başka bir ifadeyle, İzmir ve Mersin’de kadına yönelik şiddetin ciddi bir sorun olarak algılandığını ve belediyenin önleyici, koruyucu ve destekleyici hizmetleri bir arada sunduğunu söylemek mümkünken; Konya ve Kayseri’de şiddetle mücadeleye dair kurumsal veya hizmet temelli bir çalışmasının olmaması, kadınların ve kız çocuklarının kentsel güvenliğinin sağlanması açısından büyük bir eksikliklerdir. Öyle ki, Kayseri’de yapılan saha görüşmelerinde bir katılımcı, kadınların hem kentsel yaşamda hem de yönetim kademesinde yer almaması nedeniyle şiddet vakalarının görünür olmadığını ve buna dair bir politika geliştirilmediğini dile getirmiştir (Yayımlanmamış TÜBİTAK Projesi-218K335, 2023):

Yani kadının eline siz materyali verirseniz o her şeyi yapar ondan sonrasında. Kendi parkını da yapar, kendi alanını da yapar, kendi çocuk evlerinin sayısını da artırır, ŞÖNİM’i de daha uygun hale getirir, koruma merkezlerini de artırır. Yeter ki kadınlar biraz orada olsun. Yoksa erkek ne diyor biliyor musunuz? Kayseri’de diyor şiddet yok. Kadına bir şey yok diyor. Gerek de yok bunlara diyor.

- **Katılım**

Kentsel planlama faaliyetlerinde katılımcı bir yönetim anlayışının benimsenmesi, kent sakinlerinin yaşam kalitesi üzerinde belirleyici bir etkiye sahiptir. Barınma, ulaşım, güvenlik, eğitim, sağlık vb. alanlarda kente dair

verilecek kararlar, kadınlar gibi kırılganlığı yüksek sosyal grupların yaşamlarını kolaylaştırmakta veya zorlaştırmaktadır. Kadınlar, kentsel alandaki nüfusun yarısını oluşturmalarına rağmen kent yönetimine tam ve eşit bir şekilde katılamadıkları için bu kararları etkileyememektedir. Bu bağlamda, belediyelerin benimsemesi gereken en önemli strateji, toplumsal cinsiyetin ana-akımlaştırılmasıdır. Farklılıklara değer veren ve toplumsal cinsiyet eşitliğinin daha geniş kapsamlı bir tanımını ima eden ana-akımlaştırma stratejisi, politika süreçlerini eşitlik temelinde yeniden organize etme, iyileştirme ve değerlendirme ihtiyacını vurgulayarak erkeklerin lehine işleyen cinsiyet yanlılığına meydan okumayı mümkün kılmaktadır. Böylelikle, kentsel deneyimlerin genelleştirilmesi ve tarafsızlığına dayalı egemen (eril) söylemlerden farklı olarak kadınların deneyimlerinden edinilen talep ve ihtiyaçlar dikkate alınmaktadır. Toplumsal cinsiyetin ana-akımlaştırılmasının başarılı bir şekilde gerçekleştirilmesi için öncelikle konuya dair politikaları düzenleyen ve uluslararası kabul görmüş normlara dayanan yasal bir çerçeveye birlikte ulaşılmak istenen stratejik hedeflerin detaylı ve somut olarak belirlendiği bir yerel eşitlik eylem planının hazırlanması, ana-akımlaştırma hedeflerinin farkındalık yaratma ve kapasite geliştirme çalışmalarıyla desteklenmesi, toplumsal cinsiyet temelli verilere ve toplumsal cinsiyet etki analizine göre ana-akımlaştırma uygulamalarının saptanması, bunun için gereken kaynak tahsisinde toplumsal cinsiyete duyarlı bütçelemenin benimsenmesi ve uygulama sonuçlarının bağımsız izleme mekanizmalarıyla takip edilmesi gerekmektedir (Ecevit ve Tüzel,2019: 61).

Atlas.ti analizine göre, katılım alanında en fazla kodlamanın İzmir’de yapıldığı görülmektedir. Kadınların karar alma mekanizmalarına katılımı ve üst düzey yönetici pozisyonlarında görev alması bakımından İzmir Büyükşehir Belediyesi’nde 36 daire başkanından 14’ü, dört genel sekreter yardımcısından biri, 176 belediye meclis üyesinden 30’u kadındır. İzmir’de kadınların sayısal temsili açısından en zayıf olduğu düzey valiliktir. İzmir’de sadece bir kadın vali yardımcısı olduğu görülmektedir. Öte yandan, araştırma kapsamında en çok kent konseyi kadın meclisinin İzmir’de olduğu ve hepsinin aktif şekilde çalıştığı görülmektedir.

Kadın Dostu Kentler Projesi’nin ilk etabına dahil olan İzmir’de Büyükşehir Belediyesi tarafından 2013-2015 yıllarını kapsayan bir yerel eşitlik

eylem planı hazırlanmış ve Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Birimi kurulmuştur (Şener vd.,2024: 36). 2022 yılında ise İzmir’de kadınların kentsel hizmetlere erişimlerini kolaylaştıran, yerel mekanizmalara katılımlarını artıran ve eşitlik temelli ilkeleri içeren güncel bir Yerel Eşitlik Eylem Planı yürürlüğe girmiştir. *Eğitim, sağlık, istihdam, kadına yönelik şiddetle mücadele, kentsel hizmetler, katılım* ana başlıklarında hazırlanan Yerel Eşitlik Eylem Planı ile İzmir Büyükşehir Belediyesi tüm plan, program ve uygulamalarında toplumsal cinsiyet eşitliğini gözeten bir hizmet anlayışını benimsemeyi taahhüt etmekte ve kadın sorunlarının sadece kadınları ilgilendirmeyen toplumsal bir sorun olduğu argümanının altını çizmektedir. İzmir’de yapılan saha görüşmelerinde bir katılımcı, Kadın Dostu Kentler Projesi’nin katılım konusunda yarattığı pozitif etkiyi şu şekilde ifade etmektedir (Yayımlanmamış TÜBİTAK Projesi-218K335, 2023):

Kadın Dostu Kentler Projesi, İzmir’e çok şey kattı, hem siyasete katılım hem de kente katılım açısından..., kadınların neden siyasete katılması gerektiğini anlatan bir projeydi. Hani bizim hakkımızda başkalarının karar vermemesi gerekiyor ya da belediye kadınlara nasıl hizmet eder ya da belediye meclisinde neden kadınların olması...bu projeye gelen meclis üyeleri kendi farkındalıklarını yaşadılar, o kadın bakış açısını bir şekilde anlayıp öğrenmeye çalıştılar, farkındalıkları gelişti. Çünkü sadece cinsiyet olarak kadın olmanız, alınan kararlarda kadın bakış açısına sahip olduğunuz göstermiyor. O açıdan katkı koydu.

Öte yandan, kadınların karar alma mekanizmalarına katılımı ve üst düzey yönetici pozisyonlarında görev alması bakımından Mersin Büyükşehir Belediyesi’nde 28 daire başkanından altısı, 79 belediye meclis üyesinden altısı kadındır. Büyükşehir belediye başkanı, belediye genel sekreteri ve yardımcıları, vali ve vali yardımcıları erkektir. Nitekim, Türkiye’nin ilk kadın belediye başkanı olan Müfide İlhan’ın Mersin’den seçildiği dikkate alındığında kadınların siyasete katılımındaki istikrarın devam ettirilemediği görülmektedir. Mersin Büyükşehir Belediyesi bünyesinde Kent Konseyi Kadın ve Siyaset Komisyonu; tüm merkez ilçe belediyelerinde kent konseyi kadın meclisi mevcuttur ve aktif faaliyetlerini sürdürmektedir. Kentsel hizmetlerde toplumsal cinsiyetin ana-akımlaştırılması açısından Mersin’i diğer kentlerden ayıran en önemli özellik, Kadın Dostu Kentler Projesi deneyimine sahip olmadığı halde proje kentlerinden daha erken bir tarihte

yerel eşitlik eylem planını hazırlamasıdır. Kadınların yaşam kalitesini doğrudan etkileyen ve Mersin’i kadın dostu bir kent olma potansiyeliyle öne çıkaran Yerel Eşitlik Eylem Planı, 10 Aralık 2021 Dünya İnsan Hakları Günü’nde ‘Eşitlikte Birlik Herkese Eşitlik’ sloganıyla açıklanmıştır. *Eğitim ve farkındalık, istihdam ve ekonomik güçlendirme, katılım, kentsel hizmetler, sağlık, şiddet, kapsayıcı hizmet sunumu için kurumsal kapasitenin iyileştirilmesi* ana başlıklarını içeren Yerel Eşitlik Eylem Planı’nın katılımcı ve kapsayıcı bir yaklaşımla bütün kadınların yanı sıra LGBT+ bireyleri de içermesi, Mersin’e dair fark yaratan bir unsurdur. Mersin’de yapılan saha görüşmelerinde bir katılımcı, Mersin’in kadınlar başta olmak üzere tüm kırılgan gruplar için yaşanabilir bir şehir olduğunu şu sözlerle dile getirmektedir (Yayımlanmamış TÜBİTAK Projesi-218K335, 2023):

Ben de kadınlar için ve ayrımcılığa uğramış tüm gruplar için yaşanılabilir bir şehir olduğunu düşünüyorum. Mersin hem sanayi kenti hem turizm var deniz olduğu için, hem tarım var, liman var, birçok iş imkânı var, üretici kadınları belediye olarak biz destekliyoruz arkalarındayız. Üretim için zaten iklim çok uygun, topraklar uygun. Mersin modern bir şehir, yalnız yaşayan kadınlar için de çok rahat yaşayabilecekleri, LGBTİ bireyler için dışlanmayacakları, mültecilerin kendini ayrımcılıkla mücadele konusunda savaş vermeyeceği bir şehir. O yüzden ben bütün gruplar için gayet yaşanılabilir, ekonomisinin de diğer şehirlere göre ucuz bir şehirdir Mersin, ekonomik olarak da yaşanılabilir bir şehir olduğunu düşünüyorum.

Kadınların karar alma mekanizmalarına katılımı ve üst düzey yönetici pozisyonlarında görev alması bakımından Konya Büyükşehir Belediyesi’nde belediye başkanı, genel sekreter, genel sekreter yardımcısı, 23 daire başkanının yanı sıra vali erkektir. Büyükşehir belediye meclisinde 132 üyeden yalnızca dördü, sekiz vali yardımcısından biri kadındır. Kayseri Büyükşehir Belediyesi’nde ise 70 meclis üyesinden ikisi, 24 daire başkanından ikisi kadındır. Bunun dışında, belediye başkanı, genel sekreter, genel sekreter yardımcısı, vali ve vali yardımcıları erkektir. Konya ve Kayseri Büyükşehir Belediyelerine bağlı kent konseyi kadın meclisi olmamakla birlikte her iki kentte kadınların yaşam kalitesini doğrudan etkileyen ve toplumsal cinsiyet eşitliğinin anaakımlaştırılmasında önemli bir unsur olan Yerel Eşitlik Eylem Planı

hazırlanmamıştır. Bu kapsamda, Konya ve Kayseri’de yönetim düzeyinde ve kentte kadınların yokluğu, Atlas.ti analizine de yansımakta ve her iki kentin katılım alanında oldukça zayıf bir performans sergilediği görülmektedir.

- **Kentsel Hizmetler**

Atlas.ti analizine göre, dört ana tema arasından en fazla kodlamanın *Kentsel Hizmetler* alanında yapıldığı görülmektedir. İzmir Büyükşehir Belediyesi’nin erişilebilir ve ucuz toplu taşımının yanı sıra ‘duraksız uygulama’ gibi kadınların güvenli seyahat edebilecekleri düzenlemeler yapması; kadınların bakım emeğinden kaynaklanan yükünü hafifletme ve istihdama katılımlarını artırma hedefi doğrultusunda ‘masal evleri’ adındaki kreşlerin hizmet vermesi; 8 Mart Dünya Kadınlar Günü gibi özel günler başta olmak üzere kentte devamlı sosyo-kültürel etkinliklerin gerçekleştirilmesi ve kentin sosyal hayatının canlı olması kadınların kente dair yapabilirliklerini ve özgürlüklerini besleyen kentsel hizmetler arasında yer almaktadır. Ayrıca eğitim alanında özellikle toplumsal cinsiyet eşitliğine yönelik farkındalık yaratma konusuna ağırlık verilmesi ve buna dair atölyeler, kurslar vb. organizasyonlar düzenlenmesi dikkat çekmektedir. İzmir’de yapılan saha görüşmelerinde bir katılımcı, belediyenin kentsel hizmetlerini şu şekilde örneklendirmektedir (Yayımlanmamış TÜBİTAK Projesi-218K335, 2023):

Gerçekten belediyelerin özellikle sosyal konularda çok fazla hizmetleri var. Mesela atıyorum bir Uğur Mumcu Gecesi, bir Nazım Hikmet Gecesi yapılacağı zaman bütün belediyeler bunu yapıyor. Şimdi burada iki sorun var. Biri bunu duyurabilmek, biri de ulaşım. Belediyelerimizin onu da yapıyor. Mesela evde oturan kadın sosyal medyayı çok iyi kullanıyor artık. Hani başka bir şey yapamasa, çıkamasa, edemese bile sosyal medyadan haberdar oluyor. Belediyemiz de mesela otobüs kaldırıyor. Şimdi, paraları yok ama otobüs kalkınca hani kadın kendine güveni oluyor. Hem para vermeyecek ama hem de bütün kadınlar bir arada gidecek gelecek ya, o da kendisine bir güven veriyor, duyduğu şeye katılıyor artık...Mesela istedikleri, durak harici durabilmeleri konusunu artık herkes biliyor. Yani bu da korkuyu atmalarına sebep. Direkt şoförle iletişime geçip, şurada ineceğim burada ineceğim diye istediklerinde hiçbir zaman geriye çevrilmediklerini biliyorlar.

Benzer şekilde, Mersin’de kadın dostu belediyecilik ve kent anlayışı doğrultusunda sunulan kent hizmetleri, kadınların yaşam kalitesi ve yapabilirlikleri üzerinde olumlu bir etkiye sahiptir. Mersin Büyükşehir Belediyesi’nin hazırladığı Yerel Eşitlik Eylem Planı ile kadınların kentteki öncelikleri ve taleplerinin belirlenmesi ve buna göre kentsel hizmetlerin oluşturulması, Mersin’in toplumsal cinsiyet eşitliğine duyarlı kadın dostu bir kent potansiyeline sahip olduğunu göstermektedir. Ayrıca belediyenin kentte sürekli olarak düzenlediği sosyo-kültürel faaliyetlerin yanı sıra güvenli bir kentsel kamusal alan olarak sahil şeridinin varlığı, kadınların kentteki görünürlüklerini artırması ve kent hakkının uygulanabilirliği açısından son derece önemlidir. Mersin’deki saha görüşmelerinde bir katılımcı, bu durumu şöyle açıklamaktadır (Yayımlanmamış TÜBİTAK Projesi-218K335, 2023):

Bizim bir sahil bandımız var, çok uzun kilometrelerce uzunlukta. İzmir Kordon’un yapısını az çok belki biliyorsunuzdur hani oradaki yapıyı, şu anda bizim belediye başkanımızın çağdaş, modern bakış açısı sayesinde akşam saat 9-10’da oraya gittiğinizde bir taraftan gençler sohbet ediyorlar, bir taraftan şarkılar türküler söyleniyor ve mesela o sahildeki yapı inanılmaz güzelleşti, çok güvenli, insanlar çocuklarıyla, kadınlar beraber piknik yapıyorlar, beraber çok kaliteli zaman geçiriyorlar. Sahil bandına gittiğinizde, iki buçuk yıl önceki bandla şu anki band arasındaki farkı çok rahatlıkla görebilirsiniz. Dolayısıyla yerel yönetimlerde belediye başkanının ve ekibinin bakış açısının nasıl bir şehri değiştirdiğinin en güzel örneklerinden birisi Mersin’dir.

Konya Büyükşehir Belediyesi’nin kadınların yaşam kalitesine yönelik sunduğu kentsel hizmetler, ağırlıklı olarak aile temelli gerçekleştirilmekte ve politika belgelerinde ‘ailenin güçlendirilmesi, aile yapısının bozulmasının önüne geçilmesi’ gibi faaliyet başlıkları içerisinde yer almaktadır. Nitekim, belediyenin kurumsal yapısının içerisinde bir kadın dairesi başkanlığı veya kadın şube müdürlüğünün olmaması, yerel hizmet anlayışında toplumsal cinsiyet eşitliğinin dikkate alınmadığını göstermektedir. Bu kapsamda, Konya’da sıklıkla vurgulanan muhafazakâr değerlerin, kentte yaşayan kadınların yaşam kalitesi üzerinde belirleyici bir etkiye sahip olduğunu söylemek mümkündür. Fakat Konya’da yapılan saha görüşmelerinde bir katılımcı, kentteki üniversitelerin bir zihniyet değişimi yaratarak özellikle genç kadınların kente daha fazla katılımına

imkân sağladığına dikkat çekmektedir (Yayımlanmamış TÜBİTAK Projesi-218K335, 2023):

Konya’nın kaynağı ile ilgili bir problem yok. Sadece şey yapımız biraz mütedeyyin aile çok. Mahalle baskımız biraz fazla ama o da üniversitelerin açılmasından sonra diyorlar ya da üniversitelerin açılması... Burada çok fazla üniversite var biliyorsunuz. Ondan kaynaklanan bir değişim oldu Konya’da da. Yani eskiye nazaran herkes kız çocuğunu okutuyor. Okuması için destekliyor. Çalışması için de destekliyor...Birçok şey üniversitelerle değişti ve son 3-4 yılda da çok nezih, kaliteli, ailecek oturabileceğiniz mekânlar açıldı.

Kayseri Büyükşehir Belediyesi’nin kentsel hizmet organizasyonunda da kadınlardan ziyade ailenin güçlendirilmesine öncelik verdiğini söylemek mümkündür. Kadınların toplumsal cinsiyet rolleri gereği özel alanda konumlandırılması ve kamusal mekânlardaki görünürlüklerinin az olması, kentsel hizmetlerin potansiyel kullanıcıları olarak görülmediklerine işaret etmektedir. Başka bir deyişle, belediyenin pek çok kent hizmeti, kadınların talep ve önceliklerinden ziyade aile temelli düzenlenmektedir. Bu açıdan Kayseri, Konya ile benzerlik gösterse de mutaassıp yaşam tarzı ve dışı kapalı toplum yapısının daha baskın olduğunu söylemek mümkündür. Öyle ki, Kayseri’de kadınların kente katılımının belirli saatler ve belirli mekânlarla sınırlandırılması, yazılı olmayan toplumsal bir kural olarak benimsenmektedir. Söz konusu kısıtlı olma hali, kentsel güvenlik endişesi nedeniyle bütün kentlerde kadınların ortak deneyimiyken Kayseri’de bir katılımcı, kadınların özellikle toplum veya mahalle baskısı nedeniyle kısıtlandığını ifade etmektedir (Yayımlanmamış TÜBİTAK Projesi-218K335, 2023):

Yani Kayseri’de kadınların çıkacağı saatler bellidir. Nerede gezecekleri bellidir. Yani bazı yerler var. İşte üniversitenin civarında dediğim gibi öğrencilerin ağırlıklı olduğu akademisyenlerin ağırlıklı olduğu o mekânlarda olabilir, orada kafelerin olduğu alanlarda. Ama bir şehir merkezinde veya işte ne bileyim periferde, çok fazla kadınlar... şöyle bir şey vardır, yani akşam namazından sonra kadın dışarıda olmamalıdır. Bırakın yatsıyı, yani akşam namazı kaçta okunuyor, işte 7, 8 mi, sekiz buçuk, bitti. Ondan sonra kadının çok fazla dışarıda yalnız özellikle de olmaması gerekir gibi. Dediğim bu kurtarılmış alanların dışında böyle bir şey vardır toplumsal baskı vardır.

Sonuç

Kadınlar için toplumsal cinsiyet ve mekân ilişkiselliğinin ortaya çıkardığı eşitsiz sonuçların en belirgin görüldüğü yerin kent olduğunu söylemek mümkündür (Tuncer,2021: 18). Nitekim kent, içerisinde toplumsal cinsiyet ilişkilerinin tecrübe edildiği önemli bir toplumsal yapı olarak göze çarpmaktadır. Feminist coğrafyacı Jane Darke’nin isabetli bir biçimde ifade ettiği gibi “Her yerleşim onu inşa eden toplumdaki toplumsal ilişkilerin mekâna yazılmasıdır. Şehirlerimiz ataerkilliğin taşa, tuğlaya, cama ve betona yazılmış halidir” (Darke,1996: 88). Bu bağlamda kadınların kentle ilişkisi, ataerki bir yapı üzerinden kurulan bir “ama” ilişkisine dayanmaktadır: Kadınların evlerinden dışarı çıkabilmelerinin önünde bir engel yoktur ama belirli saatlerden (akşam, gece) sonra çıkamazlar. Kentte istedikleri yere gidebilirler ama kıyafetlerine, hal ve hareketlerine dikkat etmek zorundadırlar. Kadınlar kent içerisinde sosyalleşebilirler ama karşı cinsle iletişime geçmemeleri gerekir. Kadınlar evden dışarı ancak bir amaç (alışveriş, iş, okul vb.) için çıkabilirler ama sadece hava almaya, alıp başını yürümeye, kentin sokaklarını keşfetmeye çıkamazlar; zira çıkarlarsa eril zihniyetin mantığıyla başlarına gelecekleri kabul etmiş sayılırlar (Yanıkkyaya, 2011).

Kadınların kentte yaşadıkları kısıtlamalar, gündelik yaşam içerisinde doğrudan gözlemlenebilir olsa da kenti yalnızca tahakküm alanı olarak ele almak, kent mekânının kadınlar için yaratabileceği direniş ve özgürlük potansiyelinin göz ardı edilmesine neden olabilmektedir. Burada kastedilen özgürlük, kadınların kentte tüm baskılardan ve eşitsizliklerden kurtulmaları anlamında değil; kentin kadınlara güçlenme, yaşam kalitelerini iyileştirme ve sınırları esnetme olanağı sunmasından ileri gelmektedir. Bu noktada, kentsel kaynakların ve fırsatların etkili şekilde kullanılabilmesine dair politikalar üreten belediyeler, yapabilirlik yaklaşımı doğrultusunda kadınların kentsel refahını ve yaşam kalitesini yükseltme konusunda önemli bir rol oynamaktadır. Belediyelerin kadınların kentteki yapabilirliklerini artırmaya yönelik benimsediği politika vizyonu hem toplumsal cinsiyet eşitliğinin hem de kentsel adaletin sağlanması açısından oldukça önemlidir. Bu kapsamda makale, belediyelerin yerel hizmet anlayışındaki farklılıkların kadınların kentsel yapabilirlikleri ve yaşam kalitesi üzerindeki etkisini dikkate alarak, kadın dostu kent imkanını İzmir, Mersin,

Konya ve Kayseri Büyükşehir Belediyeleri’nin faaliyetleri üzerinden analiz etmiştir. Kadınlara yönelik hizmet sunumu ve toplumsal cinsiyete duyarlı kent politikaları açısından İzmir-Mersin ile Konya-Kayseri kentlerinin benzerlik taşıdığını söylemek mümkündür. *Ekonomik güçlenme ve çalışma hayatı, kadına yönelik şiddetle mücadele, katılım, kentsel hizmetler* ana temaları çerçevesinde yapılan analizde, İzmir ve Mersin Büyükşehir Belediyeleri, kente dair plan ve programlarında toplumsal cinsiyet eşitliğinin ana akımlaştırılması hedefine yönelik çalışmalar yaparken; Konya ve Kayseri Büyükşehir Belediyeleri toplumda hâkim olan toplumsal cinsiyet rollerinin sürdürülmesine dayalı ev ve aile odaklı faaliyetler gerçekleştirmektedir. Bu noktada, belediyelerin kentsel hizmet motivasyonlarında bağlı oldukları siyasi partinin etkisi görülmektedir. Örneğin, Adalet ve Kalkınma Partisi’nin toplumsal cinsiyet politikalarını çevreleyen muhafazakâr düşünce geleneği, kadınların varoluşunun birincil alanı olarak aile vurgusunu ön plana çıkarmaktadır. Kadınların toplumsal, ekonomik ve siyasal alanlara katılımı geleneksel cinsiyet rolleri (anne, eş) üzerinden kurgulanmakta ve sahip oldukları haklar, aile politikaları kapsamında ele alınarak marjinalleştirilmektedir. Bu durum, Konya ve Kayseri Büyükşehir Belediyelerinin kent politikaları ve hizmet sunumlarında belirleyici olmaktadır. Öte yandan Cumhuriyet Halk Partisi, kadınların insan haklarının gözetilmesi ve birey olarak güçlendirilmesinin yanı sıra gerek özel gerekse kamusal yaşamdaki erkek egemen yaklaşımların dönüştürülmesine öncelik vermektedir. Sosyal demokrasinin eşitlik, adalet, özgürlük gibi temel ilkeleri çerçevesinde ele alınan toplumsal cinsiyet eşitliği, vazgeçilmez bir değer olarak kabul edilmektedir. Bu çerçevede, İzmir ve Mersin Büyükşehir Belediyelerinin toplumsal cinsiyet eşitliği temelli kentsel hizmet sunumunun gerçekleşmesine olanak sağlamaktadır. Öyle ki, Cinsiyet Eşitliği İzleme Derneği’nin *Türkiye’de Toplumsal Cinsiyet Eşitliğini İzleme Raporu*’na göre vizyon, misyon ve ilkelerinde toplumsal cinsiyet eşitliğine yer veren ve bunu tüm plan ve programlarında uygulayan iki büyükşehir belediyesinden biri İzmirken diğeri Mersin’dir (Toksöz vd.,2022: 56).

Bütün bu veriler ışığında, kadınların yönetim düzeyinde temsiline artırılmasına öncelik verilmesi, kent konseyi kadın meclisi gibi kurumlar aracılığıyla kente dair kararlara ve kentsel yaşama katılımın teşvik edilmesi, şiddetle mücadele alanında koruyucu, önleyici ve destekleyici hizmetlerin bir arada sunulması, toplumsal cinsiyet eşitliğine yönelik farkındalık yaratma ve

bilinç yükseltme etkinliklerinin düzenlenmesi vb. çalışmalar, İzmir ve Mersin Büyükşehir Belediyelerinin kadınların güçlendirilmesine ve hiyerarşik toplumsal cinsiyet ilişkilerinin dönüşümüne yönelik stratejik cinsiyet gereksinimlerini dikkate aldığı göstermektedir. Bununla birlikte, her iki belediye tarafından kreş ve gündüz bakım evi hizmeti sunulması, sosyo-kültürel etkinliklerin düzenlenmesi, aynı ve nakdi sosyal yardımların artırılması gibi faaliyetler kadınların yaşam koşullarının iyileştirilmesini hedefleyen pratik cinsiyet gereksinimlerine işaret etmektedir. Dolayısıyla İzmir ve Mersin, pratik cinsiyet gereksinimlerini ihmal etmeden ancak stratejik gereksinimlere ağırlık vererek geliştirdikleri kent politikaları ile toplumsal cinsiyet ayrımcılığının neden olduğu eşitsizlikleri ortadan kaldırmayı hedefleyen kadın dostu kentler olarak öne çıkmaktadır. Fakat, Konya ve Kayseri Büyükşehir Belediyeleri için aynı yorumu yapmak mümkün değildir. Hem Atlas.ti analizinde hem de TÜBİTAK Projesindeki saha görüşmelerinde elde edilen veriler çerçevesinde kente ve yönetime katılım, ekonomik güçlendirme, şiddetle mücadele, kentsel hizmetler alanlarında kadınların gereksinimlerinin ve önceliklerinin neredeyse hiç dikkate alınmadığı görülmektedir. Öyle ki, her iki büyükşehir belediyesi bünyesinde kadın birimi olarak bir daire başkanlığı ya da şube müdürlüğü bulunmamaktadır. Mevcut kentsel hizmetler, aile danışma merkezleri aracılığıyla toplumsal cinsiyet rollerinin sürdürülmesine bağlı olarak ev/aile odaklı gerçekleştirilmektedir. Ayrıca, bir insan hakkı ihlali olarak kadına yönelik şiddetin oldukça yaygın olmasına rağmen Konya ve Kayseri’de kadın sığınma evi ve kadın danışma merkezinin olmaması, kadınların bedensel bütünlüğünün ve güvenliğinin kentsel hizmetlerde bir öncelik olarak değerlendirilmediğine işaret etmektedir. Kadınların tek başına bir birey olmaktan ziyade ailenin bir parçası şeklinde konumlandırılması, Konya ve Kayseri Büyükşehir Belediyelerinin kent politikalarında toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanmasına dair bir yaklaşımın benimsenmediğini göstermektedir. Bu kapsamda, Kayseri ve Konya’nın kadın dostu kent vizyonu taşımadıklarını söylemek mümkündür.

Kaynakça

Alkan, Ayten (2006) “Belediye Kadınlara da Hizmet Eder”, Ankara: Ka.Der Yayınları.

Birleşmiş Milletler Ortak Programı: Kadın Dostu Kentler,
<http://www.kadindostukentler.org/kdk-kadin-dostukent.php>.

Çayır, Melike & Sarıtaş, Mustafa (2017) “Nitel Veri Analizinde Bilgisayar Kullanımı: Bir Betimsel İçerik Analizi”, Necatibey Eğitim Fakültesi Elektronik Fen ve Matematik Eğitimi Dergisi, 11(2).

Darke, Jane (1996) “The Man-Shaped City”, Ed.: Chris Booth, Jane Darke and Sue Yeandle, In.: *Changing Places: Women’s Lives in the City*, London: Sage.

Demirbaş, Cansu (2021) “Sürdürülebilir Kent Kavramında Belediyelerin Rolü: Mezitli Belediyesi Örneği”, Tarsus Üniversitesi İktisadi Ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 2(1).

Düşündere, Taşöz Ayşegül; Bilgiç, Kavas Asmin ve Avşar, İlderya (2020) 81 İilde Türkiye’nin Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Karnesi, Türkiye Ekonomi Politikaları Araştırma Vakfı (TEPAV), TOBB Yayınları: Ankara.

Ecevit, Yıldız ve Bayrakçeken, Tüzel Gökçe (2019) Toplumsal Cinsiyet Eşitliğinin İzlenmesi İçin El Kitabı, Ankara: CEİD Yayınları.

England, Kim (1991) “Gender Relations and the Spatial Structure of the City”, *Geoforum*, 22 (2).

European Charter of Local Self-Government: <https://rm.coe.int/168007a088>.

Lorasdağı, Koyuncu Berrin ve Sumbas, Ahu (2015) “Türkiye’de Yerel Siyaseti Toplumsal Cinsiyet Üzerinden Düşünmek: Kadına Yönelik Şiddetle Mücadelede Belediyeler”, *Çağdaş Yerel Yönetimler*, Cilt:24, Sayı:2.

Mitchell, Don (2003) *The Right to the City: Social Justice and the Fight for Public Space*, New York: The Guilford Press.

Molyneux, Maxine (1985) “Mobilization without Emancipation? Women’s Interests, the State, and Revolution in Nicaragua”, *Feminist Studies*, 11 (2).

Moser, Caroline (1989) “Gender Planning in the Third World: Meeting Practical and Strategic Gender Needs”, *World Development*, Vol:17, No:11.

- Özmkas, Utku ve Yıldırım, Kansu (2020) “Dışlayıcı Mimari”, Mülkiye Dergisi, 44 (4).
- Petty, James (2016) “The London Spikes Controversy: Homelessness, Urban Securitisation and the Question of Hostile Architecture”, International Journal for Crime, Justice and Social Democracy, 5(1).
- Robeyns, Ingrid (2005) “The Capability Approach: A Theoretical Survey”, Journal of Human Development Vol. 6, No. 1.
- Robeyns, Ingrid (2003) “Sen’s Capability Approach And Gender Inequality: Selecting Relevant Capabilities”, Feminist Economics, Vol. 9, No. 2-3.
- Sen, Amartya (2004) Özgürlükle Kalkınma, Çev. Yavuz Alogan, İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Sen, Amartya (1992) “Missing Women”, British Medical Journal, Vol. 304.
- Sumbas, Ahu (2013) “Toplumsal Cinsiyete Duyarlı Politika Yaklaşımı Çerçevesinde Türkiye’de Belediyelerin Hukuksal ve Siyasal Durumları”, Hacettepe Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt:3, Sayı:1.
- Şeker, Murat, Ozan, Cenk ve Yaman, Berna (2020) Yerelleşen İnsani Gelişme Endeksi – Büyükşehirler ve İlçeler, İnsani Gelişme Vakfı (İNGEV), Enva Yayıncılık.
- Şener, Ülker vd. (2024) “Belediyelerde Mevcut Durum Analizi: 30 Büyükşehir Belediyesi Toplumsal Cinsiyet Eşitliğine Dair Bize Ne Söylüyor?”, Ankara: CEİD Yayınları.
- Şenesen, Günlük Günay, Y. Yücel, A. Önal Yakar, N. Ergüneş ve B. Yakut Çakar (2017) Kadınsız Kentler: Toplumsal Cinsiyet Açısından Belediyelerin Politikaları ve Bütçeleri, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Tekeli, İlhan (2010) Gündelik Yaşam, Yaşam Kalitesi ve Yerellik Yazıları, İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.
- Toksöz, Gülay vd. (2022) Türkiye’de Toplumsal Cinsiyet Eşitliğini İzleme Raporu 2021-2022, Ankara: CEİD Yayınları.
- TÜBİTAK Projesi (2023) “Sürdürülebilir Kent Politikaları: Yaşam Kalitesi Açısından Türkiye’de Kent-Bölgeler”, (Yayınlanmamış), No:218K355.

Tuncer, Selda (2021) “Kadınların Kent Hakkını Yeniden Düşünmek”, Beyond İstanbul: Mekânda Adalet ve Toplumsal Cinsiyet, Sayı:10.

Yanıkaya, Berrin (2011) “Şehirde Kaybol(AMA)mak ya da Kadın Olmak”, Kent ve Mekân Ekseninde Toplumsal Cinsiyet Tartışmaları Paneli, TMMOB Ankara Şubesi.

Zukin, Sharon (1995) *The Cultures of Cities*, Blackwell Publishers.

Extended Summary

The Provision of Urban Services by Municipalities in Turkey And The Ideal of a Women-Friendly City in the Axis of Capabilities

Policies produced by municipalities at the local level, on the one hand, increase the capability level of city residents and facilitate their daily lives; on the other hand, they deepen existing inequalities due to inadequate service provision. In this context, the policy vision adopted by municipalities regarding increasing women’s capabilities in the city and the provision of city services are extremely important in terms of ensuring both gender equality and urban justice. Therefore, in the article, the relationship between women and the city is analyzed through İzmir, Mersin, Konya and Kayseri Metropolitan Municipalities, taking into account the differences in the local service approach of the municipalities. In addition, the article uses data obtained from the study titled “Sustainable Urban Policies: Cities and Regions in Turkey in Terms of Quality of Life” numbered 218K355, which includes İzmir, Mersin, Konya and Kayseri and was carried out with the support of TUBİTAK 1003 project. It is possible to say that İzmir-Mersin and Konya-Kayseri cities are similar in terms of service provision for women and gender-sensitive urban policies. In the analysis conducted on the policy documents of the municipalities within the framework of the main themes of economic empowerment and working life, combating violence against women, participation and urban services through the Atlas.ti program, İzmir and Mersin Metropolitan Municipalities carry out studies towards the goal of mainstreaming gender equality in their plans and programs related to the city; Konya and Kayseri Metropolitan Municipalities carry out home and family-oriented activities based on the continuation of the dominant gender roles in society. At this point, the influence of the political party to which the municipalities are affiliated is seen in

the urban service motivations of the municipalities. For example, the conservative tradition of thought surrounding the gender policies of the Justice and Development Party (Adalet ve Kalkınma Partisi) emphasizes the family as the primary area of women's existence. Women's participation in social, economic and political areas is constructed through traditional gender roles (mother, wife) and their rights are marginalized by being addressed within the scope of family policies. This situation is decisive in the urban policies and service offerings of Konya and Kayseri Metropolitan Municipalities. On the other hand, in contrast to the Justice and Development Party’s (Cumhuriyet Halk Partisi) family and nature-based approach to gender equality, the Republican People’s Party prioritizes the transformation of male-dominated approaches in both private and public life, as well as the protection of women’s human rights and their empowerment as individuals. Gender equality, which is addressed within the framework of the basic principles of social democracy such as equality, justice, and freedom, is considered a fundamental right and an indispensable value for citizens. For example, in the urban services area, where the most coding was done within the scope of Atlas.ti analysis, although socio-cultural activities organized for women come to the fore in all cities, the content of the activities varies among municipalities. While the socio-cultural activities organized by İzmir and Mersin Metropolitan Municipalities mainly include trainings, workshops, conferences, theater, cinema, etc. to create awareness and raise consciousness on gender equality; Konya and Kayseri Metropolitan Municipalities focus on home and family-focused activities aimed at maintaining the dominant gender roles in society. Similarly, while affordable and accessible daycare services, which are necessary to alleviate women's care responsibilities in cities and to increase their participation in employment and quality of life, are available in Izmir and Mersin, there are no municipal daycare services in Konya and Kayseri, based on the idea that childcare should be provided by women in private spheres. This framework enables İzmir and Mersin Metropolitan Municipalities to provide urban services based on gender equality.

In light of all this data, prioritizing the increase in women's representation at the management level, encouraging their participation in city-related decisions and urban life through institutions such as the city council and women's assembly,

providing protective, preventive and supportive services together in the field of combating violence, organizing awareness-raising and consciousness-raising activities for gender equality, etc., indicate that İzmir and Mersin Metropolitan Municipalities take into account strategic gender needs for the empowerment of women and the transformation of hierarchical gender relations. However, despite not creating a difference in gender-based division of labor and patriarchal power relations, it is aimed to improve women's living conditions with activities such as providing nursery and daycare services in line with practical gender needs, organizing socio-cultural activities for women to socialize and spend time outside the private sphere, and increasing social aid in kind and in cash. Therefore, İzmir and Mersin stand out as women-friendly cities that aim to eliminate inequalities caused by gender discrimination with urban policies that they develop without neglecting practical gender needs but focusing on strategic needs. On the other hand, it is not possible to make the same comment for Konya and Kayseri Metropolitan Municipalities. Within the framework of the data obtained from both the Atlas.ti analysis and the field interviews in the TUBİTAK Project, it is seen that the needs and priorities of women in the areas of participation in the city and administration, economic empowerment, combating violence, and urban services are almost never taken into account. In fact, there is no department head or branch directorate as a women's unit within both metropolitan municipalities. Existing urban services are carried out with a focus on home and family, depending on the maintenance of gender roles through family counseling centers, and are mainly concentrated in areas such as counseling services, hobby courses, sports, etc. In addition, despite the fact that violence against women is quite common as a human rights violation, the fact that there are no women's shelters and women's counseling centers in Konya and Kayseri indicates that women's physical integrity and safety are not considered a priority in urban services. The positioning of women as part of the family rather than as an individual shows that an approach to ensuring gender equality is not adopted in the urban policies of Konya and Kayseri Metropolitan Municipalities. In this context, it is possible to say that Kayseri and Konya do not have a women-friendly city vision.